

Villsvin *Sus scrofa*

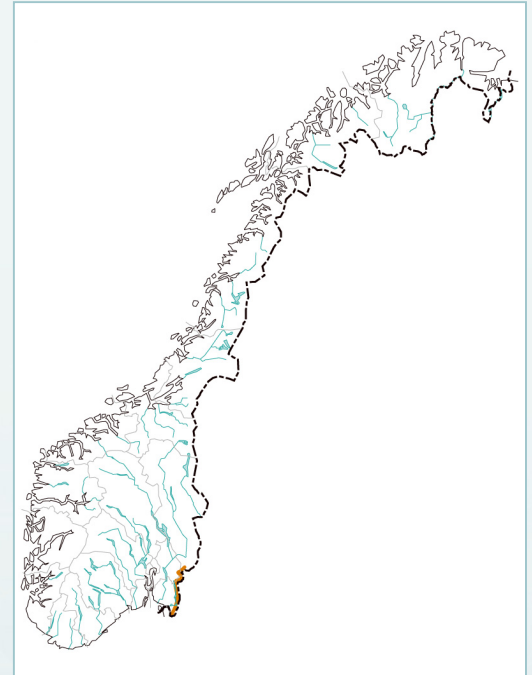
Fremmed art

Villsvin fantes tidligere i store deler av Europa, og i steinalderen levde arten også i Norge. I Sverige har en bestemt at villsvin skal forvaltes som en ressurs, mens norske myndigheter så langt ønsker å hindre arten i å etablere levedyktige bestander. Dette kan imidlertid bli en utfordring da villsvinet trolig har kommet for å bli.

Status

Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)

I Sør-Norge observeres villsvin i grensetraktene mot Sverige, hovedsakelig øst for Glomma opp til Trysil. Stabil forekomst med ynglegrupper finnes sør og øst i Halden og Aremark kommuner i Østfold.

Kjennetegn

Villsvin er inntil 185 cm og har en halelengde på 15–20 cm. Rånene veier mest, og kan bli inntil 250 kg, mens purkene er inntil 150 kg. Villsvin er tettvokste og kortbeinte dyr. Pelsen er tett og langhåret om vinteren, men atskillig tynnere om sommeren (lite bunnul). Fargen er rødbrun på ungdyr til nesten svart på de voksne. Det store hodet, de runde og hårete ørene og den høye manken gjør at forveksling med bjørn kan skje under dårlige observasjonsforhold. Rånene har kraftige hjørnetenner i over- og underkjeven som vokser hele livet, og som krummes oppover. Villsvinets ekskrementer er pøselignende. Ungene er lyse med gule og brune striper.

Utbredelse

I Sør-Norge observeres villsvin i grensetraktene mot Sverige, hovedsakelig øst for Glomma opp til Trysil. Stabil forekomst med ynglegrupper finnes sør og øst i Halden og Aremark kommuner i Østfold.

Villsvin er flere ganger forsøkt gjeninnført til Norge og andre nordiske land i løpet av de siste 100-150 år. I Finland ble villsvin registrert i 1956, og arten har siden spredt seg nordover og enkelte levedyktige bestander finnes nå nord til Bottenvika. I Sverige forsvant villsvinet på slutten av 1600-tallet pga. jakt, men ble gjeninnført som jaktobjekt for kongen på Øland i 1723. Også denne bestanden ble skutt ut omkring 1770. Utsettinger og rømminger av farmedyr i Sør-Sverige førte til etablering av bestander i blant annet Skåne, og dyr som rømte i 1976 etablerte en fast bestand i Stockholms län. I 1980 bestemte Riksdagen at denne skulle få leve for forskningsformål, men vedtok allerede i 1988 å definere arten som innfødt.

Villsvin fantes tidligere i hele Mellom- og Sør-Europa og fra Pyrenéhalvøya i vest til Stillehavet i øst og i Nord-Afrika. Arten er introdusert til Nord- og Sør-Amerika og Australia.

Villsvinbestanden er mange steder sterkt redusert eller utryddet. I steinalderen var villsvin vanlig i store deler av Skandinavia, men både på grunn av klimaendringer, jakt og fangst har arten mange steder forsvunnet.

Biologi

I Europa betraktes villsvin primært som et skogsdyr og er i første rekke knyttet til løvskog og blandingsskog. Dyrene klarer seg spesielt godt i kulturmarksområder hvor det er tilgang på skjul mellom høyvokste busker og trær, og hvor det også er tilgang på "tilleggsfôr" fra åker og eng.

Villsvin blir kjønnsmodne når de er ca. 10 måneder. Forplantning kan skje året igjennom, men brunstperioden er vanligvis senhøstes og tidlig vinter. Ledersugga synkroniserer brunsten slik at fødslene i flokken skjer nokså samtidig etter ca. 4 måneder. I perioden februar–juni blir

Villsvin er tettvokste dyr, men har en høyere og slankere kropp enn tamsvinets brede og runde "grisekropp". Vinterpelsen er nokså tett. Store råner kan bli over 200 kg. Foto: Rainer Erl.

det født fra tre til åtte unger i et bol av kvist, lyng eller strå. Under kunstige forhold hvor dyrene føres året gjennom kan det bli født tre kull om året.

Villsvin kan være aktive både på dagtid og om natta, men da de normalt er meget sky for mennesker er de oftest nattaktive. Dyrene spiser det meste og roter og graver stort sett i bakken etter mat, både etter animalsk og vegetabilsk føde. På menyen står en rekke vekster og urter, ikke minst eike- og bøkenøtter der slike finnes. Kulde, snø og tele begrenser dermed mulighetene for arten til å etablere seg særlig langt mot nord.

Bestandsstatus

Villsvin har etablert levedyktige bestander med årlig yngling i Aremark og Halden kommuner i Østfold. De fleste ynglegruppene (suggeflokkene) der har leveområder på begge sider av riksgrensen. Utenom dette området ses flokker av ungdyr og enkelte hanndyr mer sporadisk. Økningen i

bestanden begrenses først og fremst gjennom jakt. Tilveksten har også vært begrenset av kalde vintre. Klimatiske forhold vil sette begrensninger for hvilke områder villsvinn kan overleve i, og det er ikke sannsynlig at avkom kan overleve der det er mye snø og streng kulde uten føring. I Sverige er det etablert bestander nær grensen flere steder, og sammen med den generelt økende bestanden i Sverige øker sannsynligheten for streifdyr og etablering av flere bestander i Norge.

Den svenske bestanden har de siste 20–25 årene økt kraftig, og i dag regner en med at det finnes minst 150 000 dyr. Generelt har den årlige avskytningen de siste årene ligget på ca. 60 000 dyr. I 2010/2011 ble det felt 57 300 villsvinn, og dette var første gang at det ble registrert en nedgang i antall fellinger. En regner med at dette hadde sammenheng med til dels kraftig beskatning samt at vintene i 2009 og 2010 var spesielt strenge. Den raske bestandsøkningen og spredningen i Sverige har vært en styrt og ønsket utvikling på den måten at det har vært foretatt gjentatte utsettinger i tillegg til utstrakt bruk av kunstig føring.

Den naturlige spredningen har gått sakte, men det er satt ut villsvinn mange steder i Sør- og Mellom-Sverige. Det fins dermed en rekke lokale bestander som etter hvert øker og sprer seg i alle retninger. Utbredelsen er mest sammenhengende i sørøst, og jo lenger nord man kommer jo mer spredt er forekomstene.

Villsvinoppdrett foregår i dag både i Norge, Sverige og Finland. Erfaring viser at rømte dyr med opprinnelse fra villsvinnfarmer i Norge er lite sky. Det er ikke kjent etablering av villlevende bestander fra slike dyr i Norge. Oppdrettsdyrene ser ut som villformer, men er i de fleste tilfeller oppblandet med gris. Ulovlig oppdrett har vært påvist og slaktet ned. På Finnmarksvidda ble det observert villsvinn i 1997. Enten er det her snakk om dyr som har rømt fra farmer i Finland eller Sverige, eventuelt i Finnmark, eller så dreier det seg om dyr fra den ville bestanden i Finland.

Basert på erfaringer fra Sverige er negative effekter av villsvinn i første rekke knyttet til skader på jordbruksprodukter, hager, rekreasjonsområder og trafikkulykker. I forhold til landbruk synes det ikke å være noen lineær sammenheng mellom bestandsstørrelsen av villsvinn og skadeomfang. I enkelte områder kan det oppstå betydelige skader ved en forholdsvis liten bestandstetthet, mens skadene i andre områder kan være begrenset og små selv ved tette villsvinnbestander. Dette henger trolig sammen med landbruksområdenes fordeling i landskapet, hva som dyrkes, villsvinnstammens sammensetning samt omfang av skadeforebyggende tiltak.

Referanser

- Bergqvist, G. & Paulson, S. 2010. Vildsvin skjuts på åtel – och är dräktiga nästan året om. Svensk Jakt 9: 104 – 106.
- Bevanger, K. 2005. Nye dyrearter i norsk natur. – Landbruksforlaget, Oslo.
- Bevanger, K. & Ree, V. 1994. Fugler og pattedyr. - S. 74-120 i Tømmerås, B.Å. (red.). Introduksjoner av fremmede organismer til Norge. - NINA Utredning 62.
- Bjårvall, A. & Ullström, S. 1997. Pattedyr. Alle Europas arter i tekst og bilde. – Cappelen felthåndbøker. J.W. Cappelen Forlag a.s., Oslo.
- Collett, R. 1911-1912. Norges pattedyr. - Aschehoug & Co., Kristiania.
- Haga, A. 1982. Vil villsvinet innvadere Østfold? - Natur i Østfold 1: 60-61.
- Jordbruksverket 2010. Vildsvin. Hur stora kostnader orsakar vildsvin inom jordbruket? - Rapport 2010: 26.
- Kindberg, J., Holmqvist, N. & Bergqvist, G. 2009. Årsrapport viltövervakningen 2007/2008. - Svenska Jägareförbundet. Viltforum 2/2009.
- Lemel, J. 1999. Populationstillväxt, dynamik och spredning hos vildsvinet, *Sus scrofa*, i mellersta Sverige. – Slutrapport. Forskningsavdelingen, Svenska Jägareförbundet. 40 s.
- Macdonald, D. (red.). 2001. The new encyclopaedia of mammals. – Oxford University Press, Oxford.
- Myrberget, S. 1987. Introduction of mammals and birds in Norway including Svalbard. - Medd. norsk. Viltforsk. 3 (17): 1-28.
- Nationell handlingsplan för vildsvin. <http://www.jagareforbundet.se/Funktioner/Sok1/?cx=partner-pub-9073863225027805:mfoqm7-n1mu&cof=FORID:9&ie=UTF-8&q=handlingsplan>.
- Weidema, I.R. (red.). 2000. Introduced species in the Nordic countries. – Nordic Council of Ministers, Copenhagen.